

(Стратфор, 19.10.2010)

Немачка канцеларка Ангела Меркел изјавила је 16. октобра на скупу подмлатка њене партије, Хришћанско-демократске уније, да је мултикултурализам, или мултикулти, како га Немци зову, "потпуно пропао." Херст Зехофер (Seehofer), премијер Баварске и председник сестринске партије Хришћанских демократа, рекао је на истом скупу да су се две партије "обавезале према доминантној немачкој култури, а не према мултикултури". Меркелова је такође рекла да прилив имиграната успорава немачку привреду, мада земљи треба још високо обучених стручњака, за разлику од радника који у Немачку долазе у потрази за економским погодностима.

Обе изјаве су фрапантне у својој огољености и спремности да говоре о доминантној немачкој култури, концепт који је од окончања Другог светског рата из очигледних разлога у Немачкој осетљива ствар за заговарати. Тај став треба схватити крајње озбиљно и размотрити у светлу социјалних и геополитичких импликација. Такође би га требало размотрити у ширем контексту европске реакције на имиграцију, а не само усамљеног немачког одговора.

Порекло питања немачке имиграције

Почнимо са пореклом датог проблема. После Другог светског рата Немачка је била суочена са тешким мањком радне снаге из два разлога: прво, корпус радне снаге опустошио је разорни рат – и совјетски заробљенички логори – и друго, привредно чудо које се рађало на леђима оживљавања индустрије у 1950-тим. У почетку, Немачка је била у стању да нивелира потражњу приливом етничких Немаца који су бежали из Централне Европе и комунистичке Источне Немачке. Али тај прилив је само помогао да се ублажи губитак становништва у Другом светском рату. Немачкој је било потребно више радника да нахрани своју растућу извозно-оријентисану индустрију, а посебно више неквалификованих радника за производњу, грађевинарство и друге индустрије.

Да би решила тај константни недостатак радне снаге, Немачка је посегнула за низом споразума о регрутовању радне снаге, најпре са Италијом (1955.). Након што је радна снага из Италије пресахла због сопствених потреба италијанске растуће привреде, окренула се Шпанији (1960.), Грчкој (1960.), Турској (1961.) и коначно тадашњој Југославији (1968.). Регрутовање радне снаге је довело до масовног прилива „гастарбајтера“ ("Gastarbeiter"), што је немачки израз за "гостујуће раднике". Немци нису видели да је ово нешто што ће променити немачко друштво: они су мигранте сматрали за привремену радну снагу, а не као имигранте у било ком смислу речи. А као што немачки термин имплицира, радници су били гости и вратиће се у своје земље порекла када више не буду били потребни (многи Шпанци, Италијани и Португалци су управо то и урадили). Ништа од овога није претерано забрињавало Немце који су превасходно били заинтересовани за рад.

Немци једноставно нису очекивали да ће то постати дугорочно питање. Они нису размишљали како да асимилију ове мигранте, и та тема је ретко била присутна у политичким дебатама. У међувремену, присуство радника досељеника омогућило је милионима Немаца прелазак из неквалификоване радне снаге у службеничка и високо стручна радна места током 1960-их.

Успоравање привредног раста 1966. године, као и свеобухватна рецесија настала након нафтног шока из 1973. године, изменили су услове рада у Немачкој. Више јој није био потребан стални прилив неквалификоване радне снаге, и чак се суочила са растом незапослености међу мигрантима што је довело до *Anwerbestopp*, то јест до "Стопирања регрутовања радне снаге" 1973. године.

Без обзира на све, стопирање прилива миграције није решило чињеницу да је гастарбајтера већ било у великом броју, и да су ти мигранти сада желели да доведу и чланове својих породица. Током 1970-их је постало јасно да је највише миграција преусмерено на "сједињење породица", а када је немачка влада предузела мере да затвори ту опцију, онда и на азил. Пошто су се Италијани, Шпанци и Португалци вратили кући како би испратили економски бум у сопственим земљама, муслимани Турци постали су владајућа већина миграната у Немачкој - посебно као азиланти од којих већина заправо није бежала од никаквих казних мера турске владе. Сигурно није помогло то што је Немачка имала изузетно либералан закон о азилу, у великој мери због кривице за холокауст, и тај изговор су турски мигранти масовно користили након државног удара 1980. године у Турској.

Пошто су се мигранти трансформисали из принуђених привремених радника у

вишегенерацијску заједницу, Немци су морали да се суоче са проблемом. У основи, они нису хтели да мигранти постану део Немачке. Али ако би исти остали у земљи, Берлин је желео да буде сигуран да ће они бити лојални Немачкој. Терет асимилације досељеника у шире друштво повећан је када је незадовољство муслимана уздрмало Европу у 1980-тим. Решење које су Немци коначно донели од средине до касних 1980-их било је мултикултуралност – либерални и хумани концепт који је мигрантима нудио велику погодбу: задржите своју културу, али уз завет лојалности држави.

У складу са тим концептом, од турских имиграната се на пример не би очекивало да се асимилију у немачку културу. Уместо тога, они би задржали сопствену културу, укључујући и језик и веру, и она би коегзистирала са немачком културом. Стога, постојао би велики број странаца, од којих многи нису говорили немачки и по правилу нису делили немачке и европске вредности.

Док поштује различитости, деловало је да таква политика купује лојалност миграната. Дубље објашњење било је да Немци нису желели, а нису ни знали како да асимилију културно, језички, верски и морално различит свет. Мултикултурализам није толико представљао поштовање различитости колико начин да се избегне одговор на питање шта значи бити Немац и на који начин би странци могли да постану Немци.

Два схватања појма нације

Питање сеже дубоко у европско схватање појма нације, које се знатно разликује од америчког. Током већег дела своје историје, Сједињене Државе су себе сматрале нацијом имиграната, али са језгром културе коју имигранти морају да прихвате у добро знамом мултикултуралном процесу. Свако може да постане Американац, уколико прихвати језик и доминантну културу нације. Ово је остављало доста простора за посебност, али неке вредности су морале да буду заједничке.

Држављанство

је постало правни концепт. Захтевало је пролазак кроз процедуре, полагање заклетве и неговање заједничких вредности. Националност је могла да се стекне – имала је своју цену.

Бити Француз, Пољак или Грк значило је не само да сте научили дотични језик или усвојили дате вредности – значило је да сте Француз, Пољак или Грк јер су то били и ваши родитељи, и њихови родитељи пре тога. Значило је заједничку историју патње и

тријумфа. То није било нешто што може да се стекне.

За Европљане, мултикултурализам није значио либерално и хумано поштовање других култура, оно на шта је тај концепт претендовао. Био је то начин да изађу на крај са реалношћу да је велики корпус миграната био позван у земљу као радна снага. Мултикултурализам је нудио велики 'дил': гарантована лојалност миграната у замену за могућност да задрже своју културу - уз заштиту европске културе од страних утицаја путем сегрегације имиграната. Немци су покушали да истовремено задрже и своје раднике и свој немачки идентитет. Није им успело.

Мултикултурализам је резултирао трајним отуђењем имиграната. Пошто им је речено да задрже свој идентитет, они нису имали заједнички интерес да деле судбину Немачке. Више су се идентификовали са земљом порекла него са Немачком. Турска је била домовина. Немачка је била погодност. Из тога је природно следило да су примарну лојалност гајили према домовини, а не према Немачкој. Идеја да је везаност за домовинску културу компатибилна са политичком лојалношћу држави у којој неко живи, бејаше превише упрошћена. Ствари не функционишу на тај начин. Као резултат тога, Немачка није имала тек пуку масу странаца у својој средини: с обзиром на стање у односима између исламског света и Запада, барем неки од тих [муслиманских имиграната били су повезани са потенцијалним тероризмом](#).

Мултикултурализам је дубоко раздоран, посебно у земљама које дефинишу нацију у европском смислу, на пример, кроз националност. Оно што је фасцинантно је то да је немачка канцеларка одабрала да постане најагресивнија међу великим европским лидерима који ће јавно проговорити против мултикултурализма. Њени разлози, политички и социјални, очигледни су. Али такође мора се имати на уму да је ово Немачка, која је претходно решавала проблем немачке нације холокаустом. Током 65 година од окончања Другог светског рата, Немци су врло пажљиво избегавали расправу о овом питању, а њихови лидери нису имали жељу да говоре о обавезивању доминантној немачкој култури. Ми зато морамо да посматрамо пропаст мултикултурализма у Немачкој у другом смислу, наиме, с обзиром на оно што се дешава у Немачкој.

Једноставно речено, Немачка се враћа уназад у историју. Провела је последњих 65 година очајнички покушавајући да се не суочи са питањем националног идентитета, питањем права мањина у Немачкој, и остваривањем немачких сопствених интереса. Немци су се уградили у мултинационалне групације као што су Европска унија и НАТО у

покушају да избегну дискусију о једноставном и апсолутном појму: национализму. С обзиром на оно што су урадили прошли пут кад је то питање било актуелно, они су се задовољавали упражњавањем уљудног ћутања. Али то ћутање је сада завршено.

Поновно оживљавање немачке свести о нацији

Две ствари су подстакле поновно појављивање немачке националне свести. Прва је, наравно, непосредни проблем – велика и несварљива маса Турака и других муслимана радника. Друга је стање мултинационалних организација на које је Немачка покушала да се ограничи. [НАТО](#), војни савез који се састоји углавном од земаља [са војним ефективима који нису вредни помена](#)

је на самрти. Па затим стање у Европској унији. После [Грчке и са њом повезаних економских криза](#)

уверења о уједињеној Европи су поцепана. Немачка сада себе види као градитеља институција ЕУ али тако да не буде приморана да буде крајњи финансијски гарант Европске уније. А све то приморава Немачку да почне да размишља о Немачкој с оне стране својих односа са Европом.

Немогуће је за Немачку да преиспита свој став о мултикултуралности без истовременог потврђивања принципа немачке нације. Када постоји принцип нације, постоји и идеја о националном интересу. Када постоји национални интерес, Немачка у контексту Европске уније постоји само као оно што је Гете звао "изборни афинитет". Оно што је у време Хладног рата била извесност, сада постаје опција. А ако Европа постаје опција за Немачку, онда не само да је Немачка поново ушла у историју, већ с обзиром да је Немачка водећа европска сила, историја Европе наново отпочиње.

То не значи да Немачка, с обзиром на њен нови званични став о мултикултурализму, мора да следи неку посебну спољну политику; она може да изабере различите путеве. Али ипак, напад на мултикултурализам је истовремено афирмација немачког националног идентитета. Не можете имати прво без другог. А онда када се то деси, многе ствари постају могуће.

Треба узети у обзир да је Меркелова јасно ставила до знања да је Немачкој потребно 400,000 обучених стручњака. Узмите у обзир такође да су Немачкој очајнички потребни

радници свих фела а који нису муслимани који живе у Немачкој, посебно у погледу демографских проблема у Немачкој. Ако Немачка не може да увози раднике због друштвених разлога, може да извози фабрике, кол центре, медицинске анализе и пултове за ИТ подршку. Недалеко на истоку је [Русија, која је у сопственој демографској кризи](#)

али ипак има резервне радне капацитете због ослањања на искључиво екстрактивне природне ресурсе за своју привреду. Немачка већ зависи од руске енергије. Ако крене да се ослања на руске раднике, а заузврат [Русија крене да се ослања на немачке инвестиције](#)

онда би мапа Европе могла да се исцртава наново и европска историја би могла да се још брже рестартује.

Изјава Меркелове је стога од огромног значаја у двоструком смислу. Прво, она је гласно рекла оно што многи лидери већ знају, а то је да мултикултурализам може да постане национална катастрофа. Друго, оваквом изјавом она покреће процесе који могу имати далекосежан утицај не само на [Немачку и Европу](#), већ и на глобалну равнотежу моћи. Није јасно у овом тренутку шта јој је намера, што може лако бити то да повећа популарност коалиционе владе десног центра. Али једном започет процес није лако ни ограничити ни контролисано спроводити. Сви у Европи, заиста, и велики део света, кубуре са сукобом између култура унутар својих граница. Али, Немци су другачији, историјски и географски. Када они почну да се баве оваквим мислима, расту улози у игри.

"Студија [Немачка и неуспех мултикултурализма](#) је објављена уз сагласност Стратфор-а."

(Превод: **Василије Д. Мишковић**)